

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ВТОР ОДДЕЛ

СЛУЧАЈ НАСКОВ И ДРУГИ против СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

(Апликации бр. 31620/15 и 2 други)

ПРЕСУДА

(основаност)

Чл. 1 Протокол бр. 1 • Мирно уживање во имот • *Proprio motu* укинување на правосилно решение за денационализација за доделување сопственост на парцела на апликантите, поради правна и фактичка неможност за извршување на решението поради трети лица кои, во меѓувреме, изградиле објекти на земјиштето • Мешање со прекршување на начелото на законитост и непредвидливост

Подготвено од Регистарот. Не го обврзува Судот.

СТРАЗБУР

12 декември 2023 г.

Оваа пресуда ќе стане правосилна во околностите утврдени во членот 44 § 2 од Конвенцијата. Може да биде предмет на редакциски измени.

Во случајот Насков и други против Северна Македонија,
Европскиот суд на човекови права (втор оддел), во совет, составен од:

Arnfinn Bårdsen, *Претседател*,
Jovan Plevski,
Egidijus Kūris,
Pauliine Koskelo,
Lorraine Schembri Orland,
Diana Sârcu,
Davor Derenčinović, *судии*,

и Hasan Bakırcı, *секретар*,

Имајќи ги предвид:

апликациите (бр. 31620/15, 34859/15 и 14659/16) против Република Северна Македонија поднесени до Судот согласно членот 34 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи („Конвенцијата“) од страна на десетмина апликанти, Македонци/граѓани на Република Северна Македонија („апликантите“), на различни датуми (види во приложената табела);

одлуката да се извести Владата на Северна Македонија („Владата“) за жалбениот навод во врска со членот 1 од Протоколот бр. 1 на Конвенцијата;

произнесувањата на страните;

Разгледувајќи го предметот на нејавна седница на 21 ноември 2023 година,

Ја донесе следната пресуда, која беше усвоена на истиот датум:

ВОВЕД

1. Случајот се однесува на жалбениот навод на апликантите согласно членот 1 од Протоколот бр. 1 на Конвенцијата за *proprio motu* укинување на правосилното решение за денационализација со кое на апликантите им се доделува сопственост на парцела, поради правната и фактичката неможност за извршување на решението поради трети лица кои, во меѓувреме, изградиле објекти на земјиштето.

ФАКТИ

2. Апликантите се родени во различни години (види приложена табела) и живеат во Скопје. Нив ги застапуваше г-а Р. Паскоска, адвокатка од Скопје.

3. Владата ја застапуваше нејзиниот в.д. Агент, г-а Д. Цонова.

4. Фактите за случајот може да се сумираат како што следува.

I. ПОЗАДИНА НА СЛУЧАЈОТ

5. На различни датуми во 1950 и 1955 година, две парцели (поранешни парцели бр. 100 и 126) биле експроприрани од покојните Б.Н. и С.Н., претходници на апликантите. Б.Н. и С.Н. добиле надоместок за експроприраниот имот. Експропријацијата во 1950 година била на земјоделско земјиште заради формирање земјоделско стопанство. Експроприраното земјиште подоцна било поделено на неколку нови парцели, кои биле пренумерирани во согласност со новиот премер. Поранешната парцела бр. 100 била поделена на три парцели, вклучувајќи ги и парцелите бр. 2943/3 и 2943/6, а поранешната парцела бр. 126 била поделена на парцели бр. 2940/1 и 2943/1.

6. На 15 мај и 9 ноември 2001 година, Основниот суд Скопје ги прогласил апликантите за наследници на Б.Н. и С.Н.

II. РЕЛЕВАНТНИ НАСТАНИ ПОВРЗАНИ СО ЗЕМЈИШТЕТО ВО ПРАШАЊЕ

7. Земјоделското друштво, Т., добило право на користење на поранешната парцела бр. 100 во 1990-тите, а правото на друштвото да го користи земјиштето продолжило и во 2000-тите.

8. Во април 1997 година Т., во контекст на намерата да се реструктурира во согласност со соодветните одредби (види параграф 50 подолу), објавило јавен повик (објавен во Службен весник бр. 16/97) и ги повикало поранешните сопственици и нивните правни наследници да поднесат барања за заштита на нивните права во однос на имотот на друштвото. Апликантите не поднеле такво барање.

9. На 21 март 1998 година и 25 мај 2001 година, соодветно, друштвото Г.Д. (поранешно Т.) склучило договори со две други друштва С. и Ф. за заедничка инвестиција. На 16 мај и 16 ноември 2001 година, Г.Д. добило градежни дозволи за изградба на бензинска пумпа и деловен простор на предметното земјиште. За заеднички развој на земјиштето, Г.Д. платило повеќе од 8.000.000 денари (еднакво на приближно 132.876 евра).

10. На 11 јули 2001 година, Управата за имотно-правни работи на Министерството за финансии донела решенија со кои на Г.Д. му дала право на првенство на користење на градежното неизградено земјиште за изградба на бензинска пумпа и деловен простор.

11. На 6 јуни 2002 година, по жалба на Јавниот правобранител, Владината комисија за жалби („Комисијата за жалби“) ги укинала одлуките на Управата за имотно-правни работи (види параграф 10 погоре).

12. На 6 ноември 2002 година, Г.Д. ја запишало во Катастарот за недвижности сопственоста на деловниот простор кој во меѓувреме бил изграден на земјиштето. На 7 ноември 2002 година, Г.Д. се согласило да ги продаде деловниот простор и бензинската пумпа на Ф. и С. соодветно, и им го префрлило правото на трајно користење на земјиштето, кое било дел од парцелата во однос на која апликантите ги доставиле своите барања за денационализација. Тие договори биле заверени од нотар на 10 декември 2002 година и 15 февруари 2003 година соодветно. Сопственоста на бензинската пумпа и деловниот простор биле заведени во Катастарот за недвижности на име на друштвата С. и Ф соодветно. Вредноста на деловниот простор даночните власти ја процениле на 23.300.500 денари (378.872 евра).

13. На 20 март 2003 година, Врховниот суд ги потврдил наодите на Комисијата за жалби од 6 јуни 2002 година (види параграф 11 погоре). Судот утврди дека според Законот за градежно земјиште, во согласност со кој целото градежно земјиште во тоа време ѝ припаѓало на државата, само претходниот сопственик (физичко лице) на градежно незиградено земјиште, или неговите или нејзините наследници, можеле да добијат право на првенство за градење. Друштвото, како правно лице, не можело да го добие тоа право. На 16 август 2003 година, со нови решенија на Управата за имотно-правни работи, барањата на Г.Д. за првенство на користење на земјиштето биле одбиени од причините наведени во пресудата на Врховниот суд.

III. ПОСТАПКИ ЗА ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА ПОВЕДЕНИ ОД АПЛИКАНТИТЕ

14. На 7 декември 2001 година, апликантите поднеле барање до Комисијата за денационализација на Министерството за финансии („Комисијата за денационализација“) за враќање на поранешните парцели бр. 100 и 126 (наместо да бараат компензација), кои биле експроприрани од нивните покојни претходници. Примерок од барањето претходно бил доставен до јавниот правобранител, кој не дал коментар за него.

15. На 20 февруари 2002 година, тројца претставници на Комисијата за утврдување на функционалноста на градежно неизградено земјиште кое се бара да се врати во сопственост на катастарска парцела на која постои објект („Комисијата за функционалност“) извршила увид на лице место. На 22 февруари 2002 година таа издала извештај во врска со тоа. Во релевантните делови од извештајот, *inter alia*, се наведува:

„Поранешната парцела бр. 100 се состои од нови парцели бр. 2943/3, 2943/6 и 6798, на кои се започнати подготвителни градежни работи: на денот на извршениот увид, градилиштето беше оградено и беше започнато иницијално копање ...

НАСКОВ И ДРУГИ ПРОТИВ СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА (ОСНОВАНОСТ) ПРЕСУДА

Според евиденцијата на катастарот на недвижности, парцелите бр. 2943/3 и 2943/6 се запишани во имотен лист бр. 30165 како овоштарник ... и како градежно неизградено земјиште... на кое (друштвото) Г.Д. има утврдено право.

Бидејќи на локацијата се започнати подготвителните градежни работи и нема информации за нејзината правна основа, сметаме дека [Комисијата за денационализација] треба да ги испита околностите за да одлучи дали предметното земјиште може да се врати или не, со оглед на фактот дека на парцелата не се изградени објекти“.

16. На 24 јуни 2002 година, Комисијата за денационализација, потпирајќи се на извештајот од 22 февруари, делумно го усвоила барањето за враќање на апликантите („решението за денационализација од 2002 година“) и им ги вратила релевантните делови од поранешната парцела бр. 100 (која се состоела од 5.776 m² од новата парцела бр. 2943/3 и 2.260 m² од новата парцела бр. 2943/6), а поранешната парцела бр. 126 (која се состоела од 3.120 m² од новата парцела бр. 2940/1 и 3.014 m² од новата парцела бр. 2943/1). Апликантите биле обврзани да вратат дел од надоместокот што нивните претходници го добиле во 1950-тите. Дел од парцела бр. 100, со површина од 2.364 m², не бил вратен, бидејќи било утврдено дека е градежно изградено земјиште - дел од улица и околното зеленило - за што на претходниците на апликантите им бил платен надоместок. Во релевантниот дел од решението за денационализација е наведено:

„... извршен е увид на лице место на парцелите бр. 2943/3 и 2943/6 ... и утврдено е дека станува збор за градежно незиградено земјиште, но дека се преземени прелиминарни градежни работи, чиј правен основ треба да се утврди.

... Комисијата за денационализација утврди дека на досегашниот корисник, Г.Д., со решение на Министерството за финансии ..., му било признато право на првенство за изградба на бензинска пумпа и деловен простор [на предметните парцели]. Изградбата започнала во февруари 2002 година, како што беше утврдено од [Комисијата за функционалност], кога апликантите веќе го имале поднесено своето барање за денационализација на 7 декември 2001 година.

... земајќи го предвид членот 72 од Законот за денационализација, со кој се предвидува дека имотот што е предмет на денационализација не може да се отуѓи по влегувањето во сила на Законот, Комисијата за [денационализација] одлучи дека предметното земјиште може да се врати, бидејќи [градежните дозволи] биле издадени по стапувањето во сила на Законот за денационализација и неговите измени, а градежните работи започнале по поднесувањето на барањето за денационализација“.

17. На 18 јули 2002 година, решението за денационализација од 2002 година станало правосилно. Јавниот правобранител не поднел жалба против решението. Апликантите ги запишале своите имотни права во Катастарот за недвижности врз основа на правосилното решение за денационализација на имотот.

18. На 25 септември 2002 година, апликантите побарале од Комисијата за денационализација имотот што е предмет на решението за денационализација да биде пренесен во нивно владение.

19. На 29 април 2003 година, апликантите поднеле друго барање до Комисијата за денационализација, тврдејќи дека Г.Д. продолжило да ги гради бензинската пумпа и деловниот простор на поранешна парцела бр. 100, без оглед на фактот дека правото на првенство кое било признато, поточно правото на користење на земјиштето за изградба на деловен простор, било одземено (види параграфи 10 и 13 погоре).

IV. ВОНРЕДНА ПОСТАПКА ПО ПРАВОСИЛНОСТА НА РЕШЕНИЕТО ЗА ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА ВО 2002 ГОДИНА

20. На 3 септември 2002 година, 22 август и 12 септември 2003 година соодветно, Г.Д., јавниот обвинител и јавниот правобранител поднеле барања согласно членот 268 од Законот за општата управна постапка (види параграф 50 подолу), Комисијата за денационализација и Комисијата за жалби да го огласат за ништовно решението од 2002 година во делот кој се однесува на парцелите бр. 2943/3 и 2943/6. Г.Д. тврдеше дека не било вклучено во постапката за денационализација на имотот и не било во можност да ги заштити своите правни интереси. Особено, не можело да укаже дека на предметните парцели има легално изградени објекти, за кои во државниот буџет се уплатени значителни износи на придонеси и даноци, и затоа не треба да се доведе во ситуација во која би претрпело штета. Јавниот обвинител, *inter alia*, тврдел дека на апликантите им било дадено градежно изградено земјиште, бидејќи на предметните парцели биле изградени објекти и еден дел бил јавна улица, и дека наместо тоа на апликантите можело да им се додели друго соодветно земјоделско земјиште. Јавниот правобранител изјавил дека вредноста на предметните парцели е речиси 500 пати поголема отколку кога биле експроприрани. Апликантите можеле да бидат финансиски обесштетени, имајќи предвид дека тие не поднеле барање кога Г.Д. го објавил јавниот повик (види параграф 8 погоре).

21. На 20 ноември 2003 година, Комисијата за жалби ги прифатила барањата согласно членот 267(1)(5) од Законот за општа управна постапка (види параграф 49 подолу).

22. На 5 ноември 2004 година, Врховниот суд го укинал решението на Комисијата за жалби, потпирајќи се на членовите 20 и 72 од Законот за денационализација (види параграфи 36 и 45 подолу), во согласност со кои решенијата за денационализација не можеле да се огласат ништовни врз основа на нивната неспроведливост. Судот, *inter alia*, утврдил:

НАСКОВ И ДРУГИ ПРОТИВ СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА (ОСНОВАНОСТ) ПРЕСУДА

„... Законот за денационализација стапи на сила на 7 мај 1998 година, а [релевантните измени] ... на 28 април 2000 година ... од влегувањето во сила на Законот за денационализација, не се дозволени промени на фактите или законот во врска со имот [кој е предмет на денационализација]. Во практична смисла, ова значи дека од влегувањето во сила на Законот за денационализација, имотот што е предмет на денационализација не може да се отуѓува, на него не може да се изведуваат градежни работи ... и не може да се носат одлуки со кои се даваат права на трети лица во однос на таквиот имот ... единственото правно прашање што е важно за основаноста на барањето за денационализација на имотот е состојбата на имотот, фактичка и правна, во времето кога Законот за денационализација стапил во сила... [Врховниот] суд, исто така, смета дека членот 267(1)(5) од Законот за општа управна постапка на кој [Комисијата за жалби] ги засновала своите наоди во оспореното решение не бил правилно применет... Во предметниот случај, органот не се повика на ниту една експлицитна законска одредба според која решението на [Комисијата за денационализација] опфаќа основа за ништовност. Конкретно, таква законска одредба не е вклучена во Законот за денационализација... [Врховниот] суд смета дека е соодветно да укаже дека ако предметниот имот имал статус на градежно неизградено земјиште кога стапил на сила Законот за денационализација и последователно имало стварни и законски измени, воспоставените правни односи меѓу сопствениците или нивните наследници и трети лица ќе се решаваат во согласност со Законот за сопственост“.

23. Следствено, судот утврдил дека е ирелевантно тоа што градежната дозвола за изградба на бензинска пумпа му претходела на барањето за денационализација на апликантите. Затоа одлучил дека соодветните делови од парцелите бр. 2943/3 и 2943/6 треба да им бидат вратени во владение на апликантите, бидејќи тие не биле изградени кога Законот за денационализација стапил во сила. По поднесувањето на барањето за денационализација на имотот, релевантните делови од тие парцели останале неизградени, како што било јасно од извештајот за увид на лице место од 22 февруари 2002 година, согласно членот 28(2) од Законот за денационализација (види параграф 36 подолу).

24. На 12 декември 2005 година, на општата седница на Врховниот суд било одбиено барањето на јавниот обвинител за заштита на законитоста на одлуката на Врховниот суд и била потврдена пресудата од 5 ноември 2004 година. Судот, *inter alia*, утврдил дека, согласно членот 8 од Законот за денационализација (види параграф 35 подолу), без оглед на фактот дека претходниците на апликантите добиле надоместок во времето на експропријацијата, бидејќи предметните парцели сè уште постоеле и се сметале за градежно неизградено земјиште, истите би можеле да им бидат вратени на апликантите, кои би имале обврска да го вратат добиениот надомест.

25. На 16 мај 2006 година, Комисијата за жалби повторно го огласила решението за денационализација за делумно ништовно. На 22 декември 2006 година, Врховниот суд го укинал решението на Комисијата за жалби и ѝ наложил да се усогласи со пресудата на тој суд од 5 ноември 2004 година (види параграф 22 погоре).

26. На 22 март 2007 година, Комисијата за жалби ги одбила барањата на јавниот обвинител и јавниот правобранител и го отфрлила барањето на Г.Д. (види параграф 20 погоре).

27. На 27 март 2008 година, новоформираниот Управен суд, кој во меѓувреме станал надлежен да одлучува по жалби во управни спорови, ја одбил тужбата за управен спор на јавниот правобранител. Тој нагласил дека состојбата на земјиштето на датумот кога Законот за денационализација стапил во сила бил релевантен критериум за денационализација на предметните парцели. Така, сите последователни градежни работи на тие парцели биле извршени спротивно на членот 72 од Законот за денационализација. Решението не можело да биде огласено за ништовно врз основа на неговата неспроведливост и секој спор што ќе се појави помеѓу сопствениците на земјиштето и трети лица можело да се реши согласно Законот за сопственост.

V. ДЕЛУМНО *PROPRIO MOTU* УКИНУВАЊЕ НА РЕШЕНИЕТО ЗА ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА ОД 2002 Г.

28. На 27 април 2009 година, апликантите побарале од Комисијата за денационализација да ги врати во нивно владение парцелите кои биле предмет на решението за денационализација.

29. На 17 септември 2012 година, по две враќања на повторно одлучување, еднаш од страна на Комисијата за жалби и еднаш од новоформираниот Виш управен суд, Комисијата за денационализација, врз основа на членот 267(1)(3) од Законот за општа управна постапка (види параграф 49 подолу), го огласила за ништовно решението за денационализација од 2002 година во делот што се однесува на поранешната парцела бр. 100. Комисијата им вратила на апликантите дел (1.943 m²) од поранешна парцела бр. 100, која станала парцела бр. 2943/12, а за останатите 8.457 m² барањето било одбиено. Комисијата утврдила дека делот од парцелата што бил невозможно да се врати е зафатен од бензинска пумпа, деловен простор, јавна улица и овоштарник. Решението за денационализација кое се однесувало на поранешната парцела бр. 126 (види параграф 16 погоре) останало непроменето. Комисијата заклучила дека на 12 март 2010 година извршила увид на лице место и се обидела, во присуство на нејзиниот претседател, членовите и апликантите, да го спроведе решението за денационализација од 2002 година, но утврдила дека делови од парцелата биле зафатени со јавна улица, бензинска пумпа и деловен простор за кои постоела соодветна документација и затоа тие делови не можеле да се вратат. На 26 јуни 2013 година, Управниот суд ја одбил последователната жалба на апликантите. На 20 февруари 2014 година, Вишиот управен суд пресудил во корист на апликантите, ја преиначил одлуката на Управниот суд и ја укинал одлуката на

Комисијата за денационализација од 17 септември 2012 година. Судот нагласил дека е неприфатливо правосилно решение да биде огласено ништовно во управна извршна постапка. Дополнително, судот јасно признал дека состојбата на предметното земјиште била променета во текот на постапката за денационализација, врз основа на одобренија за градба и техничка документација кои никогаш не биле одземени, но сметал дека таа ситуација требало да се реши според Законот за сопственост, а не со огласување на решението за денационализација од 2002 година за ништовно. Судот, исто така, го потврдил образложението на претходните пресуди на Врховниот и Управниот суд (види параграфи 22, 24, 25 и 27 погоре).

30. На 14 март 2014 година, Комисијата за денационализација повторно го огласила решението за денационализација од 2002 година делумно ништовно. Таа одлука била потврдена од Управниот суд и Вишиот управен суд на 6 мај и 21 октомври 2015 година. Вишиот управен суд утврдил дека делот во кој решението за денационализација од 2002 година било огласено за ништовно било правно и фактички неспроведлив. Советот на Вишиот управен суд кој ја донел таа одлука, во голема мера, бил ист како оној што ја донел пресудата од 20 февруари 2014 година (види параграф 29 погоре).

VI. ДРУГИ УПРАВНИ И ПАРНИЧНИ ПОСТАПКИ ПОВЕДЕНИ ОД АПЛИКАНТИТЕ

31. На 4 и 5 декември 2001 година, апликантите побарале од Министерството за транспорт и врски да ја прекине и забрани изградбата на поранешните парцели бр. 100 и 126 поради постапката за денационализација што апликантите требало да ја поведат (види параграф 13 погоре). На 19 април и 31 јули 2002 година тие поднеле барања со кои барале одземање на дозволите за градба за бензинската пумпа и деловните простории (види параграф 9 погоре), соодветно. На 9 и 21 август 2002 година, по увид на лице место на градилиштата, било констатирано дека бензинската пумпа и деловниот простор биле во завршна фаза на изградба. По неколку враќања на повторно одлучување, барањата на апликантите биле одбиени со правосилни пресуди на Вишиот управен суд на 21 октомври 2014 и 12 декември 2014 година. Судот утврдил дека апликантите немале *locus standi* во моментот кога постапката за добивање дозволи за градба била во тек. Дополнително, бидејќи решението за денационализација било издадено откако дозволите за градба станале правосилни, тоа не можело да послужи како нов факт или доказ за повторување на постапката во која биле издадени дозволите за градба.

32. На 28 февруари 2002 година, апликантите поднеле барање за привремена мерка до Основниот суд 2 Скопје, тврдејќи дека тие

покренале постапка за денационализација и дека поради тоа судот треба да му наложи на Г.Д. да ги прекине градежните работи на поранешната парцела бр. 100. На 22 јули 2003 година, првостепениот суд го отфрлил тужбеното барање на апликантите поради ненадлежност; тоа решение го потврдило и Апелациониот суд Скопје на 1 април 2004 година.

33. На 12 декември 2003 година, апликантите повеле парнична постапка против Г.Д., С. и Ф., барајќи купопродажните договори за бензинската пумпа и деловните простории да се огласат за ништовни (види параграф 9 погоре). Побарале и привремена мерка против трите друштва со која истите би биле спречени да располагаат со објектите што ги изградиле до разрешување на главната постапка, што делумно било прифатено. На 4 јули 2013 година, Апелациониот суд одлучил дека договорите се дозволени и законски и го одбил барањето на апликантите.

34. На 23 декември 2004 година, апликантите повеле дополнителна парнична постапка против Г.Д., С. и Ф., барајќи отстранување и/или уривање на бензинската пумпа и деловниот простор. Како алтернатива, тврделе дека треба да ја добијат сопственоста на објектите што биле изградени, за што би ги обесштетиле тужените страни, или тужените страни да ги задржат објектите и да ја добијат сопственоста на парцелите, за што би ги обесштетиле апликантите. Апликантите, исто така, барале кирија за користење на парцелите од страна на друштвата по издавањето на решението за денационализација во 2002 година. На 3 април 2018 година, првостепениот суд ги одбил барањата на апликантите, бидејќи решението за денационализација, во релевантниот дел, било огласено за ништовно и тие повеќе немале *locus standi* да ја продолжат таа постапка.

РЕЛЕВАНТНА ПРАВНА РАМКА И ПРАКСА

I. ЗАКОН ЗА ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА, ПРЕЧИСТЕН ТЕКСТ, СЛУЖБЕН ВЕСНИК БР. 43/2000), СÈ УШТЕ ВО СИЛА СО ДОПОЛНИТЕЛНИ ИЗМЕНИ

35. Со членот 8 од Законот за денационализација се предвидува дека имотот за кој бил обезбеден надомест кога бил експроприран може да се врати само ако сè уште постои и неговото враќање е можно, под услов да се врати надоместокот.

36. Со членовите 20-28 се утврдени детали во врска со враќањето на сопственоста. Со членот 20 се предвидува дека имотот ќе биде вратен, целосно или делумно, во состојбата во која бил на датумот на влегување во сила на Законот. Имотот може делумно да се врати ако барателот се согласи и ако тоа е возможно.

37. Според членот 24, вратениот имот ќе биде пренесен во владение на барателот врз основа на негово или нејзино барање поднесено до органот за денационализација. Доколку вратениот имот е во владение на корисник на имотот, тој или таа ќе биде должен да го врати имотот во присуство на органот за денационализација.

38. Со членот 27 се предвидува дека ако првичната цел на конфискацијата на земјоделско земјиште не е постигната, или ако таа цел е постигната, но земјиштето било неизградено во моментот кога е поднесено барањето за денационализација, барателот може да бара тоа земјиште да му се врати или да добие друго слично земјоделско земјиште или да му се додели надоместок.

39. Со членот 28(2) се предвидува дека сопственоста на градежното земјиште треба да се врати ако целта на конфискацијата не е постигната или ако таа цел е постигната, но земјиштето било неизградено во моментот кога било поднесено барањето за денационализација.

40. Со членовите 37 и 38 се утврдени детали во однос на надоместокот. Со членот 37 се предвидува дека може да се додели надоместок за имот кој не може да се врати. Како основа за пресметување на висината на надоместокот ќе се земе состојбата на имотот во моментот на конфискација.

41. Согласно членот 38, друг имот од ист тип или акции и удели во сопственост на државата, може да се доделат како надоместок за имот што не може да се врати. Во спротивно, ќе бидат доделени државни обврзници.

42. Со членот 51 од пречистениот текст на законот се предвидува дека барање за денационализација може да се поднесе во рок од пет години од денот на влегувањето во сила на законот. По истекот на тој рок, барање за денационализација може да се поднесе само доколку нема правни или фактички пречки, а во секој случај, најдоцна седум години од денот на влегувањето во сила на законот. По истекот на рокот од седум години, може да се бара надоместок во парнична постапка, а имотот може да се врати доколку не постојат правни или фактички пречки за тоа.

43. Со членот 52 се предвидува дека кога барателот има право да направи избор, тој или таа треба да го направи тоа пред да биде издадено решението за денационализација, во рок определен од Комисијата за денационализација. Доколку барателот не го изврши изборот во определениот рок, Комисијата за денационализација приоритет ќе му даде на враќањето во сопственост.

44. Со членот 63 се предвидува дека трети лица можат своите права спрема барателите на кои им е вратен имотот или платен надоместок врз основа на Законот за денационализација да ги остваруваат со тужба

пред надлежниот суд во рок од пет години по правосилноста на решението за денационализација.

45. Со членот 72(1) и (2) се предвидува дека имотот што е предмет на решение за денационализација не може да се отуѓи по влегувањето во сила на законот. Преземените правни дела и едностраните изјави спротивно на ставот (1) се ништовни.

46. Врз основа на последователните измени на Законот за денационализација во 2007 година (Службен весник бр. 44/2007; измените стапиле во сила на 14 април 2007 година), членот 51 (види параграф 42 погоре) станал член 49, според кој барањата за денационализација може да се поднесуваат само во постапките за денационализација и требало да се поднесат најдоцна до 31 декември 2007 година. По тој датум, правото на барање за денационализација престанало да постои. По истекот на рокот од пет години од денот на влегувањето во сила на законот, може да се бара надомест и имотот може да се врати доколку не постојат правни или физички пречки за тоа. Сите парнични постапки за надоместок поведени пред да стапат во сила измените направени во 2007 година, морале да продолжат според одредбите што важеле пред 14 април 2007 година.

47. Врз основа на последователните измени на Законот за денационализација во 2013 година (Службен весник бр. 55/2013; измените стапиле во сила на 24 април 2013 година), со членот 22-б(2) се предвидува дека не се враќа сопственоста на неизградено земјиште на кое со плановите за користење на земјиштето кои се во сила во моментот кога се решава барањето за денационализација се предвидува изградба на добро од јавен интерес, но ќе биде доделен надоместок.

II. ЗАКОН ЗА ОПШТАТА УПРАВНА ПОСТАПКА, СЛУЖБЕН ВЕСНИК БР. 38/2005)

48. Овој закон бил во сила меѓу 3 јуни 2005 и 31 јули 2016 година. Според членот 264 од законот, решение може да се укине или поништи по барање на, меѓу другото, јавниот обвинител или јавниот правобранител.

49. Со членот 267(1) од законот се предвидувало дека решение може да се прогласи за ништовно во следниве случаи: (1) ако е донесено во управна постапка за работа од судска надлежност; (2) ако со извршувањето на решението би можело да се предизвика некое дело казниво според Кривичниот закон и во други закони; (3) ако решението било невозможно да се изврши; (4) ако решението било донесено без претходно барање; или (5) ако содржело неправилност која според некоја изречна законска одредба е предвидена како причина за ништовност.

50. Според членот 268(1) и (2), решението може да се прогласи за ништовно во секое време по сопствена иницијатива на судот или на барање на странка во постапката или на јавниот обвинител. Може да се огласи за делумно или целосно ништовно.

III. ДРУГИ РЕЛЕВАНТНИ ОДРЕДБИ

51. Другото релевантно домашно право и пракса во врска со конфискација на имот од страна на државата е наведено во *Stojanovski and Others v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (бр. 14174/09, §§ 25-32, 23 октомври 2014 година) и *Vikentijevik v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (бр. 50179/07, §§ 31-49, 6 февруари 2014 г.).

IV. РЕЛЕВАНТНА ДОМАШНА ПРАКСА

52. Во својата одлука У.бр.72/2006 од 14 март 2007 година, Уставниот суд одлучил да не поведе постапка за преиспитување на уставноста на членовите 16, 22-б(1) и (2) и 64 (кои со последователните измени станале член 72 – види параграф 45 погоре) од Законот за денационализација. Тој утврдил дека одредбите не се противуставни. Уставниот суд нагласил дека целта на Законот за денационализација била да се заштитат интересите на претходните сопственици и нивните наследници и да се заштити имотот што бил конфискуван од државата, наместо интересите на корисниците на имотот, кои биле во можност да ги штитат нивните права и интереси во различни постапки. Правото на трети лица да користат земјиште не можело да се натпреварува со правата на сопственост на претходните сопственици, кои уживале уставна заштита. Така, единствените страни во постапката за денационализација биле барателите и јавниот правобранител, кој ги штител интересите на државата.

53. Владата достави копии од пресудите во кои правните наследници на поранешните сопственици на имотот експроприран од државата успешно добиле надоместок за имотот во парнична постапка, како што е предвидено со Законот за денационализација:

(а) Во октомври 2017 година, Врховниот суд (*Рев.2.бр.288/2016*) го отфрлил приговорот за недопуштеност на јавниот правобранител, во кој се тврдело дека заштитата на правото на сопственост преку доделување надоместок може да се овозможи само во постапките за денационализација. Врховниот суд се потпираше на членот 49 од измените на Законот за денационализација од 2007 година (види параграф 46 погоре). Врховниот суд ги потврди одлуките на пониските судови со кои ѝ било наложено на државата да ги обесштети барателите со државни обврзници. Нивниот претходник не бил обештетен кога имотот бил експроприран.

(б) На 5 февруари 2010 година, Апелациониот суд Скопје (ГЖ.бр.-5025/09), со правосилна пресуда, ја потврдил првостепената одлука со која ѝ било наложено на државата да ги обесштети барателите за експроприраниот имот, бидејќи не можела да им го врати. Судот го прифатил парничното барање, бидејќи рокот за поднесување барање за денационализација во управна постапка истекол. Нивниот претходник не бил обесштетен кога имотот бил експроприран.

(в) На 2 декември 2013 година, Апелациониот суд Битола (ГЖ.бр.-2822/13) ја потврдил првостепената одлука со која ѝ било наложено на државата да ги обесштети барателите, чие барање за денационализација не можело да се изврши, бидејќи нивната парцела веќе била пренесена на трети лица поради неправилност на Комисијата за денационализација.

ЗАКОНОТ

I. СПОЈУВАЊЕ НА АПЛИКАЦИИТЕ

54. Имајќи го предвид сличниот предмет на апликациите, Судот смета дека е соодветно да ги разгледа заедно во една пресуда.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 1 ОД ПРОТОКОЛОТ БР. 1 НА КОНВЕНЦИЈАТА

55. Апликантите се жалеа дека *proprio motu* укинувањето на правосилното решение за денационализација со кое им се дава право на земјиштето на кое биле изградени бензинската пумпа и деловните простории ги повредило нивните права на сопственост, како што се гарантирани во членот 1 од Протоколот бр. 1 на Конвенцијата. Релевантниот член гласи вака:

„Секое физичко или правно лице има право на мирно уживање во својот имот. Никој нема да биде лишен од неговиот имот освен во јавен интерес и под условите предвидени со закон и со општите начела на меѓународното право.

Меѓутоа, претходните одредби нема на никој начин да го нарушат правото на државата да ги спроведува законите за кои смета дека се неопходни за регулирање на користењето на имотот во согласност со општиот интерес или за обезбедување плаќање на даноци или други придонеси или казни.”

A. Допуштеност

1. Поднесоци на страните

56. Владата изјави дека апликантите не ги исцрпиле сите ефективни правни лекови. Конкретно, тие требало да го искористат барањето за надоместок од државата според Законот за денационализација (види

параграф 42 погоре), бидејќи решението за денационализација не можело да се изврши во целост поради правни и фактички пречки. Владата се повика на домашната пракса што ја достави. Таа тврдеше дека и покрај тоа што ниту една од предметните пресуди не се однесува на решение за денационализација што било укинато како во конкретниот случај (види параграф 53 погоре), барањето од овој вид сепак било ефективен правен лек во смисла на членот 35 од Конвенција. И покрај законски пропишаниот временски рок за негово користење (види параграф 46 погоре), „прозорецот на можности“ за апликантите да го искористат правниот лек во прашање бил доволно долг. Така, наместо да се осврнат на нивните побарувања од друштвата С. и Ф., апликантите требало да поднесат тужба за надоместок од државата согласно Законот за денационализација. Апликантите не поднеле домашна судска пракса за да ги поддржат нивните тврдења за наводната неефикасност на парничната постапка. Само сомнежите за ефективност на предметниот правен лек не го оправдуваат тоа што не го искористиле.

57. Владата во своите дополнителни опсервации, исто така, истакна дека апликантите не побарале надоместок во постапката за денационализација на земјиштето што не било вратено. Барајќи само враќање на земјиштето, без да им се даде на надлежните можност за разгледување на која било од другите алтернативи предвидени во членот 27 од Законот за денационализација, апликантите не искористиле уште еден правен лек. На крајот, со барањето за надоместок за земјиштето кое не било вратено во нивното барање за правично обесштетување пред Судот, апликантите имплицитно признале дека барањето за надоместок е ефективен правен лек за нивната жалба.

58. Апликантите изјавија дека членот 51 од Законот за денационализација предвидува можност за постапки за обесштетување во граѓанските судови за барателите кои, за разлика од нив, на време не го поднеле своето барање за денационализација до управните органи. Понатаму, тие, своето барање за денационализација, го поднеле во согласност со членот 8 од Законот за денационализација (види параграф 35 погоре), кој не предвидувал можност да изберат да бидат обесштетени на поинаков начин. Ниту, пак, биле обврзани да покренат парнична постапка како дополнение на другите чекори што ги презеле, а всушност не сметале дека имале легитимитет да го сторат тоа. Домашната пракса поднесена од Владата не беше релевантна за нивниот случај. Целта на парничните постапки што ги повеле против друштвата била да ги заштитат нивните имотни права во однос на предметните парцели кога, во 2004 година, Врховниот суд го укинал првото решение на Комисијата за жалби со кое се прогласило за

ништовно решението за денационализација од 2002 година (види параграф 22 погоре).

2. Оцена на Судот

59. Општите начела во врска со исцрпувањето на домашните правни лекови согласно членот 35 став 1 од Конвенцијата се наведени во, на пример, *Vučković and Others v. Serbia* ((прелиминарен приговор) [GC], бр. 17153/11 и 29 други, § § 70-77, 25 март 2014 г., со дополнителни упатувања). Конкретно, Судот мора да разгледа дали, во околностите на случајот, апликантот направил сè што може разумно да се очекува од него или неа за да ги исцрпи домашните правни лекови (види *Jasar v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (одл.), бр. 69908/01, 19 јануари и 11 април 2006 г.). Во случај да постојат голем број домашни правни лекови кои поединецот може да ги искористи, тоа лице има право да избере, со цел исполнување на условот за исцрпување на домашните правни лекови, правен лек кој се однесува на неговата суштинска жалба. Со други зборови, кога се користи еден правен лек, не е потребно искористување на друг правен лек кој во суштина има иста цел (види *Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania* [GC], бр. 41720/13, § 177, 25 јуни 2019 г.).

60. Осврнувајќи се на овој случај, Судот смета дека барањето за надоместок согласно Законот за денационализација, во принцип, им било достапно на апликантите (види параграфи 42 и 46 погоре). Меѓутоа, во тој момент тие веќе добиле правосилно решение за денационализација во нивна корист, а вонредната постапка за денационализација, која била покрената потоа и сè уште била во тек, во март 2008 година, исто така, завршила во корист на апликантите (види параграфи 16 и 20- 27 погоре). Дури во октомври 2015 година, решението за денационализација на апликантите од 2002 година било делумно прогласено за ништовно, особено за време на постапката за денационализација која продолжила на нивно барање, со цел управно извршување на решението (види параграф 29 погоре). Судот смета дека би било неоправдано формално да се бара од апликантите да користат уште еден правен лек, а особено лек кој бил достапен само во одреден период (види параграф 46 погоре) и кој престанал да постои додека постапката за денационализација била во тек.

61. Тој, исто така, смета дека барањето за надоместок, како што е предвидено во членот 51 (подоцна член 49) од Законот за денационализација (види параграфи 42 и 46 погоре), на кое се повика Владата, всушност се однесува на ситуации кога барањето за денационализација веќе не можело да биде поднесено поради истекот на рокот од пет години од денот на влегувањето во сила на Законот за денационализација, што не било случај со апликантите. Освен тоа, Судот смета дека домашната судска пракса на која се повикува

Владата не соодветствува со ситуацијата на апликантите (види параграф 54 погоре). Имено, дел од неа се однесува на ситуации во кои претходните сопственици повеќе немале можност да ги поднесат своите барања за денационализација до управните органи и затоа ја искористиле можноста да поднесат парнично барање во согласност со Законот за денационализација (види параграфи 42 и 46 погоре). Друг дел од поднесената домашна судска пракса се однесува на ситуација во која Комисијата за денационализација, поради неправилност, го вратила спорниот имот на други лица кои, исто така, покренале постапка за денационализација. Во врска со ова, треба да се забележи дека таква неправилност не е утврдена во случајот на апликантите.

62. Што се однесува до приговорот на Владата дека апликантите не побарале надоместок во однос на земјиштето што не им било вратено во рамките на постапката за денационализација, Судот смета дека Владата не смее да се потпира на основите што не биле покренати во нивниот првичен приговор за неисцрпување (види *Khlaifia and Others v. Italy* [GC], бр. 16483/12, § 52, 15 декември 2016 г.).

63. Имајќи го предвид барањето за денационализација на апликантите и начинот на кој тие го формулирале своето барање пред Судот, Судот е убеден дека тие презеле разумни чекори за да ги изнесат нивните жалбени наводи до надлежните органи и да добијат надоместок. Според тоа, Судот утврди дека апликантите биле изземени од барањето да го користат правниот лек на кој се повикува Владата. Според тоа, приговорот на Владата мора да биде одбиен.

64. Судот смета дека апликациите не се очигледно неосновани или недопуштени на која било друга основа наведена во членот 35 од Конвенцијата. Затоа мора да се прогласат за допуштени.

В. Основаност

1. Поднесоци на страните

(а) Апликантите

65. Апликантите, повикувајќи се на *Stojanovski and Others* (цитиран погоре), изјавија дека надлежните се мешале во нивните имотни интереси со кршење на начелото на законитост, на начин што не бил во согласност со правото на мирно уживање во нивниот имот.

66. Апликантите тврдеа дека постои повреда само на нивните имотни права во однос на парцелите на кои бензинската пумпа и деловните простории биле изградени од приватни друштва; тие изјавија дека тие објекти не се од јавен интерес. Кога Законот за денационализација стапил во сила и кога било поднесено барањето за денационализација, парцелата се сметала за градежно неизградено земјиште, како што било утврдено со извештајот од 22 февруари 2002

година. Сите последователни дејствија од страна на надлежните биле ирелевантни, особено увидот на лице место од 12 март 2010 година (види параграф 29 погоре), кој бил спроведен осум години по правосилноста на решението за денационализација од 2002 година. Така, укинувањето на решението за денационализација и покрај сите претходни одлуки донесени во нивна полза им наметнало преголем товар.

(б) Владата

67. Владата прифати дека укинувањето на решението за денационализација од 2002 година претставувало мешање во легитимното очекување на апликантите според членот 1 од Протоколот бр. 1. Сепак, тоа било иницирано од страна на јавниот правобранител со цел да се заштитат интересите на јавниот и државниот имот. Меѓутоа, решението за денационализација било укинато поради неможноста за негово извршување, на валидна законска основа согласно членот 267(1)(3) од Законот за општа управна постапка (види параграфи 29 и 49 погоре), и било поддржано од релевантни и доволни причини.

68. Потпирајќи се на *Vikentijevik* (цитиран погоре), Владата остана на ставот дека укинувањето на решението имало за цел да ги заштити правата и интересите на трети лица - двете друштва кои изградиле објекти врз основа на валидни документи и со исполнување на сите законски критериуми, вклучувајќи и плаќање такси и даноци на релевантните органи. На крајот, била постигната правична рамнотежа меѓу конкурентните интереси. Укинувањето на решението било единствениот достапен начин да се исправи фундаменталната неправилност на Комисијата за денационализација направена со решението за денационализација на имот што не може да се врати и да се отстранат последиците од тоа решение за јавниот интерес и сопственичките права на трети лица. Апликантите не биле изложени на прекумерен товар, бидејќи можеле ефективно да ја оспорат мерката за која се жалат со искористување правни лекови во постапката за денационализација и/или со искористување алтернативни средства за правна заштита во тие постапки (види параграф 57 погоре) или со поднесување барање за надомест од државата во парнична постапка. Владата изјави дека надлежните што ги издавале градежните дозволи или преземале поврзани дејствија не можеле да бидат свесни дека предметното земјиште, кое се користело законски, на крајот ќе стане предмет на решение за денационализација. На тој начин, тие постапувале со добра волја.

2. Оцена на Судот

(а) Општи начела

69. Релевантните начела во однос на членот 1 од Протоколот бр. 1 на Конвенцијата се сумирани во *Iatridis v. Greece* ([GC], бр. 31107/96, § 58, ЕСЧП 1999-II); *Kopecký v. Slovakia* ([GC], бр. 44912/98, § 35, ЕСЧП 2004-IX); *Lenskaya v. Russia* (бр. 28730/03, § 45, 29 јануари 2009 г.); *Moskal v. Poland* (бр. 10373/05, §§ 49-52, 15 септември 2009 г.); и *Lelas v. Croatia* (бр. 55555/08, § 76, 20 мај 2010 г., со дополнителни упатувања).

(б) Примена на горенаведените начела во конкретниот случај

70. Судот на почетокот потврдува дека ќе го ограничи своето разгледување на жалбениот навод како што го формулирале апликантите, кој е ограничен на укинувањето на решението само во однос на земјиштето кое не им било вратено поради приватните деловни простории што биле изградени на него. Тие не се жалеа во однос на земјиштето кое не било вратено бидејќи на него имало објект од јавен интерес, имено јавна улица.

71. Судот забележува дека решението за денационализација од 2002 година им го признало правото на сопственост на апликантите на дел од парцелите експроприрани од нивните покојни претходници (види параграф 16 погоре). Сопственоста на апликантите потоа била регистрирана во имотен лист. Самиот факт дека правата на сопственост на апликантите подоцна биле одземени не ги спречува да имаат „владение“ во смисла на членот 1 од Протокол бр. 1 (види *Beyeler v. Italy* [GC], бр. 33202/96, § 105, ЕСЧП 2000-I). Владата прифати дека укинувањето на решението за денационализација претставувало мешање. Судот не гледа причина да утврди поинаку. Затоа, мора да се утврди дали вмешувањето на кое се однесуваат жалбените наводи било законско и, доколку е така, дали било пропорционално на легитимната цел.

72. Во врска со тоа, Судот повторува дека начелото на законитост не само што претпоставува дека важечките одредби од домашното право се доволно достапни, прецизни и предвидливи во нивната примена, туку, исто така, бара Судот да провери дали начинот на кој домашното право се толкува и применува од домашните судови произведува последици кои се во согласност со начелата на Конвенцијата (види *Lelas*, цитиран погоре, § 76).

73. Враќајќи се на сегашниот случај, Судот забележува дека, иако е точно дека приватните објекти биле веќе изградени кога била покрената управната извршна постапка, домашното право прецизира дека во постапката за денационализација она што е важно е состојбата на земјиштето на датумот кога е поднесено барање за

денационализација (види параграфи 38-39 погоре; види, исто така, *Stojanovski and Others*, цитиран погоре, § 55). Според утврдените факти, земјиштето за кое станува збор било неизградено кога апликантите го поднеле своето барање (види параграф 14 погоре). Самото постоење на градежна дозвола пред барањето за денационализација е ирелевантно за правото на сопственост наведено во Законот за денационализација (*ibid*, § 57). На 12 декември 2005 година, Врховниот суд на општата седница одлучил дека подготвителните градежни работи не значат дека земјиштето е изградено во смисла на Законот за градење. Според тоа, како што е наведено од страна на Управниот суд во вонредната постапка по правосилноста на решението за денационализација од 2002 година, сите последователни градежни работи на тие парцели биле извршени спротивно на членот 72 од Законот за денационализација (види параграф 27 погоре). Покрај тоа, во согласност со одредбите од Законот за денационализација, наодите на Врховниот суд (види параграфи 22, 24 и 25 погоре) и мислењето на Уставниот суд (види параграф 52 погоре), имотот што е предмет на решение за денационализација не може да се отуѓи по влегувањето во сила на тој закон (види параграф 45 погоре). На крајот, важно е да се забележи дека во вонредната постапка, Управниот суд изречно одлучил дека решението не може да се прогласи за ништовно поради неговата неспроведливост и дека состојбата на земјиштето на датумот кога Законот за денационализација стапил во сила бил релевантниот критериум за денационализација на предметните парцели (види параграф 27 погоре).

74. Сепак, и покрај горенаведените заклучоци, Судот забележува дека во текот на постапката за управно извршување на решението за денационализација настанала промена во примената на домашното право. И покрај тврдењето на Владата за спротивното (види параграф 67 погоре), решението за денационализација од 2002 година било прогласено за делумно ништовно од страна на Комисијата за денационализација *proprio motu*, во постапката за управно извршување во 2014 година – дванаесет години откако првпат било донесено – на основите на неговата правна и фактичка неспроведливост (поради тоа што во меѓувреме таму се изградени приватни објекти). Судот понатаму смета дека увидот на лице место извршен осум години по поднесувањето на барањето за денационализација послужил како основа за укинување на решението (види параграфи 29 и 30 погоре). Меѓутоа, таквиот заклучок се коси со неколку пресуди на управните судови и на Врховниот суд во случајот (види *Stojanovski and Others*, цитиран погоре, § 52) и не бил предвидлив за апликантите, кои разумно можеле да очекуваат дека во постапката за управно извршување конечно ќе им биде вратено земјиштето. Во врска со ова,

Судот не може, а да не забележи дека Вишиот управен суд во својата одлука од 21 октомври 2015 година го занемарил своето претходно образложение по ова прашање без да ги објасни своите причини за тоа (види параграфи 29 и 30 погоре). Судот повторува дека неговата добро воспоставена судска пракса наметнува должност на надлежните да дадат посуштинска изјава за причините што го оправдуваат таквото отстапување од претходната пресуда (види *Atanasovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, бр. 36815/03, § 38, 14 јануари 2010 г.).

75. Исто така, не може да се занемари дека апликантите направиле голем број обиди, вклучувајќи и некои пред да го поднесат барањето за денационализација, да ја спречат изградбата на деловните простории на земјиштето што требало да биде предмет на постапката за денационализација (види параграф 31 погоре). Затоа, надлежните не можеле да тврдат дека не биле запознаени со тековната изградба на земјиштето. Неактивноста на надлежните ја дозволила изградбата на двата приватни објекта, во сопственост на приватните друштва Ф. и С., и покрај фактот што се водела тековна постапка за денационализација во однос на предметното земјиште и дека според Законот за денационализација, тоа не требало да се отуѓи, како што било јасно утврдено од страна на Врховниот суд (види параграф 22 погоре). Тие друштва имале само право да ги користат спорните парцели, кои врз основа на договор од 7 ноември 2002 година, заверен на нотар на 10 декември 2002 и 15 февруари 2003 година, им ги префрлил Г.Д., т.е. по решението за денационализација од 2002 година. Понатаму, треба да се забележи дека правото на Г.Д. да го користи земјиштето за кое станува збор последователно било одземено (види параграфи 10-20 погоре). Во врска со тоа, Уставниот суд нагласил дека целта на Законот за денационализација била да се заштитат интересите на претходните сопственици и нивните наследници и да се заштити имотот што бил конфискуван од државата, а не интересите на корисникот на имотот. Понатаму, тој забележал дека правото на трети лица да го користат земјиштето не може да се натпреварува со правото на сопственост на претходните сопственици, кои уживале уставна заштита (види параграф 52 погоре). Во врска со тоа, Законот за денационализација предвидувал можност за заинтересираните трети лица Ф. и С. да ги заштитат своите права доколку спорните парцели им се вратат на апликантите (види параграф 44 погоре). Тоа го потврдиле и домашните судови, кои нагласиле дека сите нерешени прашања меѓу трети лица и сопственици на вратени парцели, како што се тие што произлегле во овој случај, треба да се решат во согласност со Законот за сопственост (види параграф 22 погоре). Според тоа, фактот што надлежните дозволиле деловните простории да бидат изградени спротивно на Законот за денационализација (види параграф 45 погоре) не може да се земе на штета на апликантите.

76. Овој случај е во спротивност со *Vikentijevik* (цитиран погоре), во кој укинувањето на решението за денационализација било оправдано поради фундаменталните неправилности во одлуката на Комисијата за денационализација која го направила решението за денационализација правно неспроведливо. Неправилностите наведени од Комисијата и Врховниот суд во горенаведениот случај се однесувале на следново: (1) апликантот во тој случај стекнал владение на целиот недвижен имот и приоритетни акции во едно друштво и покрај фактот што друштвото било во заедничка сопственост на четири лица, од кои едното било покојниот претходник на апликантот; (2) објектите што му биле вратени на апликантот биле поголеми од конфискуваните, и во однос на нивната големина и во однос на нивната вредност; и (3) имало градба на земјиштето кое му било вратено врз основа на решението за денационализација (види *Vikentijevik*, цитиран погоре, § 65).

77. Како заклучок, укинувањето на правосилното решение за денационализација од 2002 година во овој случај, како резултат на постапката што била покрената за управно извршување, го спречило потпирањето на апликантите на обврзувачка одлука и ги лишило од можноста да стекнат владение на имотот што тие легитимно очекувале да го добијат (види, *mutatis mutandis*, *Kot v. Russia*, бр. 20887/03, § 33, 18 јануари 2007 г.).

78. Горенаведените размислувања се доволни за да му овозможат на Судот да заклучи дека мешањето во имотните интереси на апликантите било во спротивност со начелото на законитост и не може да се смета за предвидливо во согласност со начелата на Конвенцијата. Соодветно, тоа е некомпатибилно со правото на апликантите на мирно уживање во нивниот имот. Со овој заклучок непотребно е да се разгледува дали е постигната правична рамнотежа меѓу барањата на општиот интерес на заедницата и барањата за заштита на основните права на поединецот.

79. Според тоа, постои повреда на членот 1 од Протоколот бр. 1 на Конвенцијата.

III. ПРИМЕНА НА ЧЛЕНОТ 41 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

80. Во членот 41 од Конвенцијата е утврдено:

„Ако Судот оцени дека постои повреда на Конвенцијата или на нејзините протоколи, и ако внатрешното право на засегнатата Висока страна договорничка овозможува само делумно отстранување на последиците на таа повреда, Судот ѝ дава на оштетената страна, доколку е потребно, правично обесштетување.“

А. Штета

81. Апликантите побараа 1.273.313 евра за материјална штета, што одговара на пазарната вредност на земјиштето во однос на кое било укинуто решението за денационализација. Тие побараа и по 15.000 евра за нематеријална штета.

82. Владата тврдеше дека прашањето за материјалната штета не е зрело за одлука. Таа понатаму тврдеше дека со оглед на тоа што денационализација на земјиштето не е можно, на апликантите треба да им се досуди паричен надоместок во согласност со Уредбата за начинот и постапката за утврдување на вредноста на имотот кој е предмет на денационализација, Службен весник бр.43/2000 и 19/2001). Таа, исто така, го оспори барањето на апликантите во однос на нематеријална штета.

83. Со оглед на околностите на случајот, Судот смета дека прашањето за материјалната штета не е зрело за одлучување. Затоа, неопходно е да ја резервира одлуката по прашањето, имајќи ја предвид можноста за договор меѓу тужената држава и апликантите (правило 75 §§ 1 и 4 од Деловникот на Судот). Според тоа, Судот го резервира прашање и ги повикува Владата и апликантите да поднесат, во рок од три месеци од датумот на кој пресудата станува правосилна во согласност со членот 44 став 2 од Конвенцијата, писмени опсервации за износот што треба да им се досуди на апликантите во однос на материјална штета и, особено, да го известат Судот за секој договор што може да го постигнат (види *Stojanovski and Others*, цитиран погоре, 69).

84. Меѓутоа, Судот им досудува на апликантите по 3.000 евра во однос на нематеријална штета, плус секој данок што може да се наплати на тој износ.

Б. Трошоци

85. Апликантите, исто така, побараа 31.115 евра во однос на трошоци направени пред домашните судови и други релевантни институции. Тие побараа и 436 евра за поштенски трошоци направени пред Судот и 297 евра за трошоци за фотокопирање документи.

86. Владата изјави дека побарувањето за трошоци направени во парничната постапка што апликантите ја покренале против Ф. и С. треба да се отфрли како непотребно. Таа, понатаму, тврдеше дека дел од трошоците направени пред управните органи и судовите треба да им се досудат на апликантите, но не прецизира кој дел. Таа остана на ставот дека поштенските трошоци треба да се отфрлат како преголеми.

87. Според судската пракса на Судот, апликантот има право на надоместок на трошоците само доколку се покаже дека тие биле

навистина и нужно направени и се разумни во однос на квантумот (види *Strezovski and Others v. North Macedonia*, бр. 14460/16 и 7 други, § 100, 27 февруари 2020 г.). Во конкретниот случај, имајќи ги предвид документите со кои располага и горенаведените критериуми, Судот смета дека е разумно да им досуди на апликантите заедничка сума од 285 евра во однос на поштенските трошоци за кои тие обезбедиле потврди за плаќање. Судот го отфрла остатокот од барањето на апликантите во врска со ова.

В. Камата

88. Судот смета дека е соодветно каматната стапка да се заснова на најниската каматна стапка за позајмени средства на Европската централна банка, на која треба да се додадат три процентни поени.

ОД ОВИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ, ЕДНОГЛАСНО,

1. *Одлучи* да ги спои апликациите;
2. *Ги прогласува* апликациите за допуштени;
3. *Утврди* дека постои повреда на членот 1 од Протоколот бр. 1 на Конвенцијата;
4. *Утврди*,
 - (а) дека тужената држава треба на апликантите, во рок од три месеци од датумот на кој пресудата ќе стане правосилна во согласност со членот 44 § 2 од Конвенцијата, да им ги исплати следните износи што треба да бидат претворени во националната валута на тужената држава според курсот кој ќе важи на датумот на исплата:
 - (i) 3.000 евра (три илјади евра) на секој од апликантите плус кој било данок што може да се наплати на тој износ, во однос на нематеријална штета;
 - (ii) 285 евра (двесте осумдесет и пет евра) на апликантите заедно плус кој било данок што може да се наплати на тој износ, во однос на трошоци;
 - (б) дека по истекот на горенаведените три месеци до исплатата на горенаведените износи ќе се плати камата по стапка еднаква на најниската каматна стапка за позајмени средства на Европската централна банка за време на периодот на доцнење, плус три процентни поени;

5. *Утврди* дека прашањето за материјална штета според членот 41 од Конвенцијата не е подготвено за одлука, и соодветно,
- (а) го резервира тоа прашање во целина;
 - (б) ги повикува Владата и апликантите, во рок од три месеци од датумот на кој пресудата станува правосилна во согласност со членот 44 став 2 од Конвенцијата, да ги поднесат нивните писмени опсервации за ова прашање и, особено, да го известат Судот за каков било договор што може да го постигнат;
 - (в) ја резервира понатамошната постапка и на претседателот на Советот му дава овластување да ја води истата соодветно.
6. *Го одбива* остатокот од барањата на апликантите за правично обесштетување.

Изготвена на англиски јазик, а објавена во писмена форма на 12 декември 2023 година, во согласност со правилото 77 §§ 2 и 3 од Деловникот на Судот.

Hasan Vakırcı
Секретар

Arnfinn Bårdsen
Претседател

НАСКОВ И ДРУГИ ПРОТИВ СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА (ОСНОВАНОСТ) ПРЕСУДА

ПРИЛОГ

Список на предмети:

Бр.	Бр. на апликација	Назив на предмет	Поднесена на	Година на раѓање и место на живеење на апликантот
1.	31620/15	Насков и други против Северна Македонија	24/06/2015	<p>Јордан НАСКОВ 1938 Скопје</p> <p>Цветан НАСКОВ 1950 Скопје</p> <p>Слободан НАСКОВ 1952 Скопје</p>
2.	34859/15	Насков и други против Северна Македонија	15/07/2015	<p>Даница КИСЕЛОСКА 1941 Скопје</p> <p>Звезда МАКАРОВСКА 1947 Скопје</p>
3.	14659/16	Насков и други против Северна Македонија	08/03/2016	<p>Томислав НАСКОВ 1939 Скопје</p> <p>Коце НАСКОВ 1943 Скопје</p> <p>Лазар НАСКОВ 1949 Скопје</p> <p>Нада ДИМОВА 1937 Скопје</p> <p>Ванчо НАСКОВ 1972 Скопје</p>